

**Sag C-255/23**

**Anmodning om præjudiciel afgørelse**

**Dato for indlevering:**

19. april 2023

**Forelæggende ret:**

Ekonomisko lietu tiesa (Letland)

**Afgørelse af:**

28. marts 2023

**Straffesag mod:**

A

B

C

D

F

E

G

SIA AVVA

SIA Liftu alianse

[Udelades]

**AFGØRELSE**

Riga, den 28. marts 2023

Ekonomisko lietu tiesa (domstol i økonomiske sager, Letland),

har ved dommer [udelades]

og med deltagelse af [udelades], anklagemyndigheden i [udelades], af [udelades], forsvarsadvokater og de tiltalte A, B, C, D,

i et offentligt retsmøde behandlet anmodningen fra forsvarsadvokat [udelades] om at indgive en anmodning om præjudiciel afgørelse til Den Europæiske Unions Domstol.

### Beskrivende del

- 1 Ved Ekonomisko lietu tiesa (domstol i økonomiske sager, Letland) verserer der en straffesag mod A, som er tiltalt for omfattende [udelades] svig og hvidvaskning af penge, B, som er tiltalt for embedsmisbrug, hvor lovovertrædelsen har alvorlige følger [udelades], og for medvirken til omfattende svig [udelades], C, som er tiltalt for embedsmisbrug, hvor lovovertrædelsen har alvorlige følger [udelades], og for medvirken til omfattende svig [udelades], D, som er tiltalt for medvirken til omfattende svig [udelades], E og F, som er tiltalt for omfattende hvidvaskning af penge [udelades], og mod G, som er tiltalt for medvirken til omfattende hvidvaskning af penge [udelades]. I forbindelse med denne straffesag blev der indledt en procedure med henblik på at pålægge både *anpartsselskabet AVVA og anpartsselskabet Liftu alianse* tvangsforanstaltninger.

Ingen af de tiltalte personer har været genstand for frihedsberøvende foranstaltninger.

- 2 I et retsmøde, der blev afholdt den 22. september 2022, gjorde anklagemyndigheden indsigelse mod, at den tiltalte E, som er litauisk statsborger og bosiddende i Litauen, via videokonference kunne deltage i retsmøderne på afstand. Anklagemyndigheden baserede sin indsigelse på den retlige afklaring, der den 4. november 2021 blev afgivet af generalforsamlingen for dommere i Senāts' (øverste domstol, Letland) afdeling for straffesager.

Under hovedforhandlingen i straffesagen blev der den 16. oktober 2022 modtaget en anmodning fra en forsvarsadvokat om at forelægge Den Europæiske Unions Domstol spørgsmål vedrørende fortolkningen af bestemmelserne i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/41/EU af 3. april 2014 om den europæiske efterforskningskendelse i straffesager i forbindelse med E's ret til ved hjælp af tekniske midler at deltage i hovedforhandlingen i sagen på afstand.

Anklagemyndigheden anførte oprindeligt, at anmodningen var ugrundet og skulle afvises, men gjorde i retsmødet den 26. januar 2023 ikke indsigelse mod denne anmodning, for så vidt som en imødekommelse af anmodningen ikke ville forstyrre hovedforhandlingen i straffesagen.

### Begrundelse

- 3 Henset til de faktiske omstændigheder i den foreliggende sag har den forelæggende ret konkluderet, at det er berettiget at anmode Den Europæiske

Unions Domstol om en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af bestemmelserne i direktiv 2014/41.

- 4 Artikel 140 i Kriminālprocesa likums (strafferetsplejeloven, herefter »strafferetsplejeloven«) fastsætter bestemmelserne for anvendelsen af tekniske midler til gennemførelse af processuelle handlinger. Ved en ændring af 11. juni 2020 blev der i strafferetsplejelovens artikel 140 (med overskriften »Gennemførelse af processuelle handlinger ved hjælp af tekniske midler«) tilføjet et stk. 7.1, der udvider mulighederne for, at den person, som leder retsforhandlingerne, kan gennemføre processuelle handlinger på afstand ved hjælp af tekniske midler i de tilfælde, hvor det er muligt at fastslå personernes identitet. Før denne ændring var anvendelsen af tekniske midler i forbindelse med straffesager kompliceret, eftersom det også på det sted, hvor den processuelle handling skulle gennemføres, var påkrævet, at der skulle udpeges en bemyndiget person, som skulle sikre gennemførelsen af handlingen.

Strafferetsplejelovens artikel 140:

*Gennemførelse af processuelle handlinger ved hjælp af tekniske midler*

(1) *Den person, som leder retsforhandlingerne, kan gennemføre processuelle handlinger ved hjælp af tekniske midler (telefonkonference, videokonference), hvis det er påkrævet af hensyn til straffesagen.*

(2) *I forbindelse med en processuel handling, hvor der anvendes tekniske midler, skal det sikres, at den person, som leder retsforhandlingerne, og de personer, som deltager i den processuelle handling, og som befinder sig i forskellige lokaler eller bygninger, under en telefonkonference kan høre hinanden, og under en videokonference kan høre og se hinanden.*

(2<sup>1</sup>) *I det tilfælde, der er omhandlet i denne artikels stk. 2, bemyndiger den person, som leder retsforhandlingerne, – eller pålægger chefen for den institution, der er beliggende på det andet sted, hvor den processuelle handling skal gennemføres, at bemyndige – en person, som skal sikre gennemførelsen af den processuelle handling på det sted, hvor vedkommende befinder sig (herefter »den bemyndigede person«).*

[...]

(5) *Den bemyndigede person skal kontrollere og fastslå identiteten på de personer, som deltager i den processuelle handling, men som ikke befinder sig i samme lokale som den person, som leder retsforhandlingerne.*

[...]

(7) *Den bemyndigede person skal udfærdige en attest med angivelse af sted, dato og tidspunkt for gennemførelsen af den processuelle handling, vedkommendes stilling, for- og efternavn, oplysninger til identifikation af og*

adresse på hver af de personer, som befinder sig på det sted, hvor den processuelle handling gennemføres, samt formaninger givet til disse personer, såfremt loven indeholder bestemmelser om ansvar for manglende opfyldelse af deres respektive forpligtelser. Sådanne formaninger skal underskrives af de personer, som har modtaget en formaning. Attesten skal ligeledes indeholde oplysninger om afbrydelser i løbet af den processuelle handling og tidspunktet for færdiggørelsen af handlingen. Attesten skal underskrives af alle de personer, som befinder sig på det sted, hvor den processuelle handling gennemføres, og fremsendes til den person, som leder retsforhandlingerne med henblik på optagelse i protokollatet for den processuelle handling.

(7<sup>1</sup>) Bestemmelserne i denne artikels stk. 2.<sup>1</sup>, 5 og 7 kan fraviges, såfremt den person, som leder retsforhandlingerne, har mulighed for ved hjælp af tekniske midler at fastslå identiteten på de personer, som befinder sig i andre lokaler eller bygninger. I forundersøgelsesfasen registreres de processuelle handlinger i overensstemmelse med bestemmelserne i lovens artikel 143.

[...]

Lovgiver har med tilføjelsen af stk. 7.<sup>1</sup> til strafferetsplejelovens artikel 140 haft til formål at fremme anvendelsen af tekniske midler i straffesager ved at fremskynde og forenkle disse sagers afvikling, navnlig i de tilfælde, hvor parterne i straffesagen befinder sig i forskellige byer eller lande (grundlaget for det tilsvarende lovforslag kan findes via: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/629D424279F5BF0DC225856D004A9975?OpenDocument>).

- 5 Artikel 49.<sup>1</sup> i Likums par tiesu varu (retsplejeloven) bestemmer, at generalforsamlingen af dommere ved en af Senāts' (øverste domstol, Letland) afdelinger som kollegialt organ behandler aktuelle spørgsmål vedrørende fortolkningen af retsregler med henblik på at sikre en ensartet anvendelse af disse. Generalforsamlingen af dommere ved Senāts' (øverste domstol, Letland) afdelinger udtaler sig om spørgsmål vedrørende fortolkning og anvendelse af retsregler i form af en afgørelse.

I forbindelse med en diskussion om fortolkningsspørgsmålet vedrørende strafferetsplejelovens artikel 140, stk. 7.<sup>1</sup>, anlagde generalforsamlingen af dommere ved Senāts' (øverste domstol, Letland) afdeling for strafferetlige sager den 4. november 2021 følgende fortolkning: For det første er Republikken Letlands jurisdiktion i overensstemmelse med et generelt princip og under hensyntagen til strafferetsplejelovens territoriale anvendelsesområde, der er fastsat i lovens artikel 3, begrænset til det nationale område. Indhentning af beviser, der befinder sig på en anden stats område, kan foretages i overensstemmelse med den procedure, der er fastsat i strafferetsplejelovens del C med overskriften »Internationalt samarbejde i straffesager«, og for det andet kan den procedure, der er fastsat i strafferetsplejelovens artikel 140, stk. 7.<sup>1</sup>, kun finde anvendelse, hvis

den processuelle handling gennemføres inden for rammerne af Republikken Letlands jurisdiktion.

I begrundelsen for sin afgørelse henviste generalforsamlingen af dommere i Senāts' (øverste domstol, Letland) afdeling for strafferetlige sager til bestemmelserne i direktiv 2014/41, som er blevet gennemført i strafferetsplejeloven, og til artikel 9 (med overskriften »Retsmøde via videokonference«), stk. 1, i anden tillægsprotokol til den europæiske konvention om gensidig retshjælp i straffesager.

Generalforsamlingen af dommere ved Senāts' (øverste domstol, Letland) afdeling for straffesager har anført, at direktiv 2014/41 har til formål at sikre et forenklet og hurtigt samarbejde mellem medlemsstaterne ved at sikre gensidig anerkendelse af afgørelser truffet af medlemsstaternes retslige myndigheder med henblik på indhentning af beviser i straffesager med en grænseoverskridende dimension.

Det fremgår af 2., 6. og 19. betragtning til direktiv 2014/41, at den europæiske efterforskningskendelse er et instrument, der er knyttet til det retlige samarbejde i straffesager som omhandlet i artikel 82, stk. 1, i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde, der bygger på princippet om gensidig anerkendelse af domme og retsafgørelser. Den vigtigste betingelse for at anvende det samarbejdsinstrument, der er fastsat i direktiv 2014/41, er tilstedeværelsen af beviser i en anden medlemsstat.

Artikel 1, stk. 1, i direktiv 2014/41 bestemmer, at den europæiske efterforskningskendelse er en retsafgørelse, som er udstedt eller godkendt af en retslig myndighed i en medlemsstat (udstedelsesstaten) for at få en eller flere efterforskningsforanstaltninger udført i en anden medlemsstat (fuldbyrdesstaten) med henblik på at indhente beviser i overensstemmelse med dette direktiv. I henhold til samme artikels stk. 3 kan en mistænkt eller tiltalt (eller en advokat, som handler på dennes vegne) anmode om udstedelse af en europæisk efterforskningskendelse inden for rammerne af retten til et forsvar i overensstemmelse med national strafferetspleje.

Artikel 9, stk. 5, i direktiv 2014/41 bestemmer, at de myndigheder fra udstedelsesstaten, der befinder sig i fuldbyrdesstaten, er bundet af fuldbyrdesstatens lovgivning under fuldbyrdelsen af den europæiske efterforskningskendelse. De har ikke nogen retshåndhævelsesbeføjelser på fuldbyrdesstatens område, medmindre udøvelsen af disse beføjelser på fuldbyrdesstatens område er i overensstemmelse med fuldbyrdesstatens lovgivning, og i det omfang det er aftalt mellem udstedelses- og fuldbyrdesmyndighederne.

I henhold til direktiv 2014/41 har udstedelsesstatens myndigheder ikke retshåndhævelsesbeføjelser, dvs. jurisdiktionsbeføjelser, på fuldbyrdesstatens område, undtagen i særlige tilfælde. Den europæiske efterforskningskendelse er et af de processuelle midler, hvormed udstedelsesmyndigheden og

fuldbyrdelsesmyndigheden kan aftale at indhente beviser på fuldbyrdelsesstatens område. Anvendelsen af strafferetsplejeloven i en anden medlemsstat skal derfor aftales mellem Letland og den pågældende medlemsstat ved hjælp af en europæisk efterforskningskendelse.

Det følger af artikel 24, stk. 1, i direktiv 2014/41, at hvis en person befinder sig på fuldbyrdelsesstatens område og skal afhøres som vidne eller sagkyndig af de kompetente myndigheder i udstedelsesstaten, kan udstedelsesmyndigheden udstede en europæisk efterforskningskendelse med henblik på, at afhøringen af vidnet eller den sagkyndige kan foretages ved hjælp af videokonference eller anden audiovisuel transmission i overensstemmelse med stk. 5-7. Desuden fremhæves det i dette stykke, at udstedelsesmyndigheden ligeledes kan udstede en europæisk efterforskningskendelse med henblik på at afhøre en mistænkt eller tiltalt via videokonference eller anden audiovisuel transmission.

Direktiv 2014/41 blev gennemført i strafferetsplejeloven ved ændringer, der trådte i kraft den 26. april 2017. Ved gennemførelsen af direktiv 2014/41 blev der i strafferetsplejeloven tilføjet kapitel 83.<sup>1</sup> med overskriften »Vedtagelse af en europæisk efterforsknings- og fremsendelseskendelse med henblik på fuldbyrdelse heraf«, hvori artikel 887.<sup>3</sup> er indeholdt:

*Artikel 887.<sup>3</sup> Vedtagelse af en europæisk efterforskningskendelse under hovedforhandlingen*

*(1) Såfremt det i løbet af hovedforhandlingen er nødvendigt at gennemføre en processuel handling på en anden EU-medlemsstats område, udsteder retten efter at have vurderet dens nødvendighed og forholdsmæssighed i forhold til den lovovertrædelse, der efterforskes, en europæisk efterforskningskendelse ved at udfylde en særlig formular. Inden retten udfylder en europæisk efterforskningskendelse, skal den tage alle de skridt, der i overensstemmelse med denne lov ville være nødvendige, hvis den processuelle handling skulle gennemføres i Letland. Ved godkendelsen af den europæiske efterforskningskendelse, skal retten bekræfte, at de efterforskningshandlinger eller processuelle handlinger, som den anmoder EU-medlemsstaten om at foretage, opfylder lovens krav.*

*[...]*

Generalforsamlingen af dommere ved Senāts' (øverste domstol, Letland) afdeling for straffesager har konkluderet, at strafferetsplejelovens bestemmelser, der gennemfører direktiv 2014/41 for så vidt angår proceduren for gennemførelse af processuelle handlinger i udlandet, skal anses for særlige bestemmelser i forhold til de generelle lovbestemmelser, der er fastsat i strafferetsplejelovens artikel 140.

- 6 Den forelæggende ret har fastslået, at den fortolkning, som generalforsamlingen af dommere ved Senāts' (øverste domstol, Letland) afdeling for straffesager har foretaget af artikel 140 i den affattelse, hvori strafferetsplejelovens stk. 7.<sup>1</sup> indgår, gør det klart, at såfremt en deltager i sagen ikke befinder sig inden for Letlands

jurisdiktion, er anvendelsen af tekniske midler med henblik på at gennemføre en processuel handling kun mulig ved hjælp af en europæisk efterforskningskendelse eller et andet retligt samarbejdsinstrument. En sådan fortolkning betyder i det væsentlige, at en tiltalt person ikke må deltage på afstand fra et andet land ved hjælp af tekniske midler, heller ikke såfremt vedkommende i sin egenskab af tiltalt passivt deltager i straffesagens afvikling: ved at overvære retsmøder som tilhører, ved at afgive udtalelser om processuelle spørgsmål, der skal afgøres under hovedforhandlingen, eller ved at fremsætte processuelle anmodninger.

Den forelæggende ret er enig i den argumentation, der er fremført i forsvarsadvokatens anmodning, hvorefter udstedelsen af en europæisk efterforskningskendelse i henhold til artikel 1 i direktiv 2014/41 har til formål at indhente beviser, men ikke at sikre, at en person, som befinder sig i en anden jurisdiktion, kan deltage i en retssag, hvor den samme person, som har bopæl i et andet land, ikke bliver afhørt i dennes egenskab af tiltalt. Nødvendigheden af at udstede en europæisk efterforskningskendelse finder kun anvendelse på den handling, hvorved en tiltalt, som befinder sig i et andet land, afgiver forklaring i et retsmøde, for så vidt som denne handling skal anses for indhentning af beviser som omhandlet i direktiv 2014/41.

Anklagemyndigheden har baseret tiltalen mod alle tiltalte på forklaringer fra i alt 98 personer. Omfanget af de skriftlige beviser i den foreliggende sag er i øjeblikket på 42 bind (med et gennemsnit på 200-300 sider pr. bind). Behandlingen af sagen vil derfor tage lang tid.

Eftersom den tiltalte E har bopæl i Litauen, ville den forelæggende ret ifølge den fortolkning, der er foretaget af generalforsamlingen af dommere ved Senāts' (øverste domstol, Letland) afdeling for straffesager, for at den tiltalte ved hjælp af tekniske midler kan deltage på afstand i sagens hovedforhandling i Letland, inden for rammerne af den europæiske efterforskningskendelse skulle anmode den litauiske ret om at sikre muligheden for fjerndeltagelse i en længere midlertidig periode. Selv om fuldbyrdelsesmyndigheden for den europæiske efterforskningskendelse kan anmode om at få dækket omkostningerne (artikel 21 i direktiv 2014/41) for denne forlængede retshjælp, er den forelæggende ret af den opfattelse, at udstedelsen af en europæisk efterforskningskendelse med henblik på at sikre den tiltaltes passive deltagelse i retsmøderne ikke står i et rimeligt forhold som omhandlet i artikel 6 i direktiv 2014/41.

E er tiltalt for omfattende hvidvaskning af penge (særlig grov lovovertrædelse). Selv om strafferetsplejelovens artikel 464, stk. 1, bestemmer, at retten kan pådømme en sag uden tiltaltes deltagelse, hvis vedkommende gentagne gange og uden gyldig grund udebliver fra retsmøderne, eller hvis den pågældende har indgivet en anmodning til retten om, at sagen pådømmes uden den tiltaltes deltagelse, idet denne bestemmelse imidlertid ikke finder anvendelse på straffesager i forbindelse med særligt grove lovovertrædelser. Dette betyder, at i forbindelse med behandlingen af beviserne vedrørende tiltalen mod E er dennes deltagelse obligatorisk, selv hvis tiltalte ikke selv ønsker at deltage i retsmøderne.

Sagens omfang i forhold til tiltalen mod E og den fortolkning, der er foretaget af generalforsamlingen af dommere ved Senāts' (øverste domstol, Letland) afdeling for straffesager, indebærer i det væsentlige enten, at den tiltalte regelmæssigt og i en længere periode ville skulle give møde i retsmøderne i Letland, eller at den litauiske ret i forbindelse med en europæisk efterforskningskendelse ville skulle anmodes om at sikre muligheden for fjerndeltagelse i en længere midlertidig periode.

Eftersom der hersker tvivl om, hvorvidt direktiv 2014/41 finder anvendelse på en tiltalt persons deltagelse i retsmøder, hvor vedkommende ikke afgiver forklaring, er det i henhold til artikel 267 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde nødvendigt at anmode Den Europæiske Unions Domstol om en afklaring af, hvorvidt direktiv 2014/41 finder anvendelse på en tiltalt persons deltagelse i retsmøder, hvor vedkommende ikke afgiver forklaring.

- 7 Af vidneforklaringerne fra de 98 personer, som anklagemyndigheden har baseret sin tiltale på, vedrører 12 vidneforklaringer tiltalen mod E for hvidvaskning af penge. Indtil tidspunktet for vedtagelsen af denne afgørelse er der blevet afhørt 11 vidner og 2 sagkyndige (disse personers vidneudsagn vedrører ikke tiltalen mod E).

Strafferetsplejelovens artikel 464, stk. 3, fastsætter, at en straffesag med flere tiltalte kan pådømmes uden deltagelse af en tiltalt person, hvis der i retsmødet behandles tiltaler mod andre tiltalte personer, hvis den tiltaltes deltagelse ikke er nødvendig i retsmødet, og den pågældende har meddelt retten, at vedkommende ikke ønsker at deltage i det pågældende retsmøde. Dette betyder, at det ikke er obligatorisk for E at deltage i retsmøder, hvor der foretages afhøring af vidner, hvis vidneforklaringer ikke anvendes i forbindelse med den tiltale, der er rejst mod vedkommende. Den tiltalte ønsker ikke selv at deltage i afhøringen af disse vidner.

I henhold til strafferetsplejelovens artikel 478, stk. 2, skal retten, hvis en præjudiciel afgørelse fra Den Europæiske Unions Domstol vedrørende fortolkningen eller gyldigheden af en EU-retlig bestemmelse er nødvendig for afgørelsen af en tvist, i form af en begrundet afgørelse forelægge Den Europæiske Unions Domstol ethvert spørgsmål, som ikke er klart afklaret, og samtidig udsætte straffesagens behandling indtil det tidspunkt, hvor den præjudicielle afgørelse får virkning.

Den forelæggende ret henleder opmærksomheden på, at der på tidspunktet for vedtagelsen af afgørelsen endnu skal undersøges cirka 60 vidneforklaringer, som ikke vedrører tiltalen mod E. Såfremt den forelæggende ret skulle træffe afgørelse om at udsætte behandlingen af den foreliggende straffesag, ville en sådan udsættelse gøre det betydeligt vanskeligere at behandle sagen inden for en rimelig frist. Behandlingen af sagen skal derfor fortsætte, i det mindste indtil der er foretaget en undersøgelse af de beviser, som tiltalen mod E er baseret på.



## Konklusion

I henhold til [udelades] artikel 267 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde har den forelæggende ret truffet følgende

## Afgørelse

Den Europæiske Unions Domstol forelægges følgende præjudicielle spørgsmål:

1. Tillader artikel 1, stk. 1, artikel 6, stk. 1, litra a), og artikel 24, stk. 1, andet afsnit, i direktiv 2014/41 en medlemsstats lovgivning, hvorefter en person, som har bopæl i en anden medlemsstat, uden udstedelse af en europæisk efterforskningskendelse kan deltage via videokonference i afviklingen af en retssag i dennes egenskab af tiltalt, såfremt der i denne fase af sagens behandling ikke finder nogen afhøring af den tiltalte sted, dvs. at der ikke foretages nogen indsamling af beviser, forudsat at den person, som leder retsforhandlingerne i den medlemsstat, hvor sagen verserer, ved hjælp af tekniske midler har mulighed for at fastslå identiteten på den person, som befinder sig i den anden medlemsstat, og at den pågældende persons ret til forsvar og tolkebistand er sikret?

2. Såfremt det første præjudicielle spørgsmål besvares bekræftende, kan et samtykke fra en person, som skal afhøres, da udgøre et kriterium eller en forudgående uafhængig eller supplerende betingelse for, at den person, som skal afhøres, kan deltage via videokonference i forbindelse med afviklingen af en retssag, hvor der ikke foretages nogen indsamling af beviser, såfremt den person, som leder retsforhandlingerne i den medlemsstat, hvor sagen verserer, ved hjælp af tekniske midler har mulighed for at fastslå identiteten på den person, som befinder sig i den anden medlemsstat, og den pågældende persons ret til forsvar og tolkebistand er sikret?

Denne afgørelse kan ikke appelleres.

[Udelades]

[Dommerens underskrift]